

S/3784

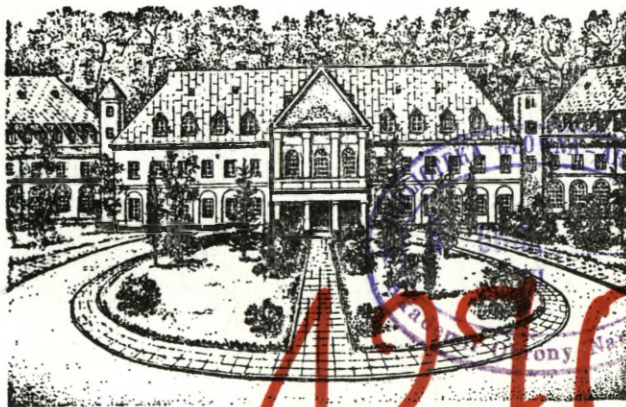

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ
DEPARTAMENT SYSTEMU OBRONNEGO
MINISTERSTWA OBRONY NARODOWEJ

Zdzisław SKULSKI
Kazimierz KORZECKI

SZKOLENIE OBRONNE W UKŁADZIE
POZAMILITARNYM SYSTEMU OBRONNEGO
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Tezy do konwersatorium

WARSZAWA

1998

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ
DEPARTAMENT SYSTEMU OBRONNEGO
MINISTERSTWA OBRONY NARODOWEJ

Zdzisław SKULSKI
Kazimierz KORZECKI

SZKOLENIE OBRONNE W UKŁADZIE
POZAMILITARNYM SYSTEMU OBRONNEGO
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Tezy do konwersatorium

WARSZAWA

1998

Niniejszy materiał studyjny jest przeznaczony do wykorzystania na Wyższych Kursach Obronnych dla kierowniczej kadry administracji państwowej.

SPIS TREŚCI

Wstęp	5
1. Geneza szkolenia w systemie obronnym państwa	6
2. Szkolenie obronne w innych państwach (NATO, państwa neutralne, państwa Europy Środkowo-Wschodniej)	8
3. Ogólne zasady organizowania i prowadzenia szkolenia obronnego w RP	11
3.1. Cele, zadania, rodzaje, formy i metody szkolenia obronnego	11
3.2. Szkolenie obronne kadr kierowniczych i pracowników administracji publicznej	13
3.3. Szkolenie formacji obrony cywilnej	14
3.4. Szkolenie jednostek przewidzianych do militaryzacji	14
3.5. Przysposobienie obronne młodzieży	15
3.6. Szkolenie ludności w zakresie powszechnej samoobrony	15
3.7. Rola stowarzyszeń oraz mediów powszechnej informacji w systemie edukacji społeczeństwa	16
4. Organizacja szkolenia obronnego w resorcie (urzędzie centralnym)	17
5. Organizacja szkolenia obronnego w województwie (gminie)	19
6. Finansowanie, nadzór i sprawozdawczość	21
7. Zagadnienia do dyskusji	23
Zakończenie	27
Bibliografia	28

WSTĘP

Oddajemy do rąk Czytelnika rozszerzone tezy do konwersatorium dotyczącego problematyki szkolenia obronnego w układzie pozamilitarnym systemu obronnego Państwa. Adresatami opracowania są słuchacze Wyższych Kursów Obronnych, prowadzonych dla kadr kierowniczych administracji państwowej, w Akademii Obrony Narodowej.

Dotychczasowe rozważania w zakresie szkolenia obronnego w państwie dotyczyły praktycznego wcielania w życie funkcjonujących w tej sferze aktów prawnych. Odczuwalny był brak teoretycznych opracowań odnoszących się do najistotniejszych zagadnień systemu edukacji obronnej społeczeństwa.

Celem autorów opracowania jest zainicjowanie pogłębionej dyskusji o szkoleniu obronnym w państwie i podjęcie próby częściowego wypełnienia luki w teorii problemu.

W materiale obok rozważań czysto teoretycznych, zawarto syntetyczną charakterystykę rozwiązań stosowanych w szeregu państwach europejskich oraz propozycje ewentualnych rozwiązań zarówno w sferze szkolenia obronnego jak i edukacji obronnej społeczeństwa RP. Dominują w nim poglądy autorów zgodne w większości, z natury rzeczy, z funkcjonującymi aktami prawnymi. Nie pretendują one jednak do rangi poglądów niepodważalnych, bowiem celem autorów jest „wywołanie” określonych problemów i zachęcenie do merytorycznej, twórczej dyskusji.

Oddzielne opracowanie stanowi materiał podstawowy (studyjny).

Cechą charakterystyczną obydwu materiałów jest zgodność zagadnień, podzagadnień i literatury źródłowej. Oddajemy je Czytelnikom zachęcając do ich studiowania i formułowania pytań dotyczących szeroko rozumianej problematyki szkolenia obronnego w państwie.

1. GENEZA SZKOLENIA W SYSTEMIE OBRONNYM PAŃSTWA

W historii szkolenia obronnego wyróżnić należy dwa odrębne okresy. Pierwszy - od początków kształtowania się struktur państwowych większości krajów nowożytnej Europy do pierwszej wojny światowej oraz drugi - od zakończenia pierwszej wojny światowej do czasów współczesnych.

W procesie rozwojowym szkolnictwa wojskowo - obronnego, do wybuchu pierwszej wojny światowej włącznie, dominowało szkolenie stricte wojskowe. Natomiast elementy szkolenia dotyczące szeroko rozumianych przygotowań państwa do obrony, w tym szkolenie jego obywateli pozostających poza regularną armią, nie były ujęte w odpowiednie formy organizacyjne.

Rewolucyjny przełom w szkoleniu obronnym przynosi ze sobą pierwsza wojna światowa. Jej rozmach oraz zaangażowanie w nią siły i środki sprawiają, że kierowanie wojną staje się domeną rządów, a nie jak dotychczas wyższego dowództwa wojskowego. W niespotykanym dotąd stopniu zostaje zagrożone zaplecze, a więc ludność cywilna wojujących państw (pojawienie się samolotów i gazów bojowych itp.). Spowodowało to konieczność przygotowania do wojny całego społeczeństwa. Tym samym obok szkolenia sił zbrojnych (militarnego) zaczął rozwijać się nowy element - szkolenie pozamilitarne. Obydwa te rodzaje szkolenia będą się składać na szkolenie znacznie zakresowo rozszerzone - szkolenie obronne.

W okresie II Rzeczypospolitej instytucjonalną formą edukacji obronnej społeczeństwa było przysposobienie wojskowe, które obejmowało:

- młodzież szkolną z podziałem na młodzież szkół średnich i szkół niższych (zawodowych);
- młodzież akademicką;
- żołnierzy rezerwy;
- kobiety.

Bardzo ważną rolę w edukacji obronnej społeczeństwa II Rzeczypospolitej odgrywały stowarzyszenia paramilitarne i społeczne. Były one programowo i organizacyjnie związane z systemem przysposobienia wojskowego.

W okresie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej zmieniał się zakres oraz formy szkolenia obronnego.

W końcowej fazie edukacja obronna społeczeństwa obejmowała:

1) kadre kierowniczą administracji państwowej wraz z podległym jej aparatem wykonawczym;

2) jednostki przewidziane do militaryzacji;

3) formacje obrony cywilnej;

4) młodzież szkół ponadpodstawowych - w ramach przysposobienia obronnego;

5) ludność w zakresie powszechnej samoobrony;

6) członków stowarzyszeń - w ramach ich statutowej działalności.

Ogólne zasady edukacji obronnej stosowane w PRL z niewielkimi modyfikacjami przetrwały do dnia dzisiejszego.

2. SZKOLENIE OBRONNE W INNYCH PAŃSTWACH (NATO, PAŃSTWA NEUTRALNE, PAŃSTWA EUROPY ŚRODKOWO-WSCHODNIEJ)

Edukacja patriotyczno-obronna społeczeństwa w wielu państwach europejskich i Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej, jest postrzegana jako dziedzina kształcenia i szkolenia obywateli, która w istotny sposób przyczynia się do rozwoju bezpieczeństwa i obronności kraju. Szeroko rozumianą edukację obronną każde z państw rozwiązuje w różny sposób. Niemniej jednak wiele zagadnień jest zbieżnych i wspólnych.

Dokonując analizy edukacji obronnej w innych państwach należy stwierdzić że:

1) system edukacji obronnej młodzieży szkolnej i akademickiej w większości państw jest wysoce zdecentralizowany i oparty na dobrowolnym uczestnictwie w zajęciach z przysposobienia obronnego. W ramach zajęć szkolnych proponuje się, oprócz przedmiotów typowo wojskowych (musztra, szkolenie strzeleckie), przedsięwzięcia związane z czynnym uprawianiem sportu i rekreacji. Edukacja tego typu realizowana jest przez szkoły oraz różnego rodzaju organizacje społeczne i rządowe. Ponadto, szczególnie w państwach zachodnich, szeroko rozbudowane są licea wojskowe, stanowiące bazę dla przyszłych studentów uczelni wojskowych. W ramach edukacji młodzieży akademickiej szeroko rozpowszechnione jest kształcenie w tzw. kompaniach akademickich funkcjonujących przy uczelniach wyższych. Generalnie można stwierdzić, że w tych państwach edukacja obronna realizowana jest kompleksowo począwszy od szkół podstawowych poprzez szkoły średnie i uczelnie wyższe. Stanowi ona podstawę do dalszej edukacji dorosłego obywatela;

2) edukacja obronna dorosłej części ludności cywilnej oparta jest, w większości państw, na przedsięwzięciach związanych z działalnością obrony

cywilnej. Najczęściej jest ona podporządkowana organom odpowiedzialnym za funkcjonowanie administracji rządowej tzn. Ministerstwu Spraw Wewnętrznych. W ten sposób zapewnia się drożność systemów zarządzania i kierowania sprawami związanymi z ochroną i edukacją ludności. Szkolenie prowadzone jest najczęściej na trzech poziomach:

- a) centralnym - kadra kierownicza administracji rządowej i samorządowej,
- b) regionalnym - kadra i urzędnicy niższych szczebli zarządzania;
- c) podstawowym - aparat samorządów lokalnych, załogi zakładów pracy, ochotnicy, grupy samoobrony, ludność w trybie powszechnym.

Na szczeblu centralnym szkolenie odbywa się w akademiach, szkołach i ośrodkach specjalistycznych. Na szczeblu regionalnym szkolenie to kontynuowane jest w szkołach i ośrodkach. Na szczeblu podstawowym opiera się na szkoleniu w ośrodkach miejskich, gminnych i zakładowych. Nierzadko organizacje pozarządowe prowadzą własne szkoły i ośrodki szkolenia.

3) w większości państw istnieje ścisła współpraca w zakresie szkolenia ludności cywilnej i wojska. Szeroko propagowane jest szkolenie w formie programów informacyjnych przez środki masowego przekazu. Poza tym istnieje międzynarodowa współpraca pomiędzy organizacjami, najczęściej rządowymi, w zakresie wymiany doświadczeń, koordynacji międzypaństwowej oraz wspólnego rozwiązywania przedsięwzięć o szerokim zasięgu. Najbardziej widocznym efektem tej współpracy jest m.in. wspólny system ostrzegania i alarmowania oraz wydzielania sił do operacji ratunkowych poza granicami państwa oraz współdziałanie z dowództwem sił zbrojnych NATO;

4) finansowanie działalności w sferze edukacji obronnej ludności jest na ogół wspólnym zadaniem wszystkich zainteresowanych stron. Fundusze na ten cel lokowane są najczęściej w budżetach ministerstw obrony, edukacji i spraw wewnętrznych.

W systemach silnie scentralizowanych, np. Republice Federalnej Niemiec, główny ciężar wydatków na ten cel ponosi administracja centralna, która w znacznym stopniu substydiuje także działalność struktur podstawowych. System dofinansowania działalności szkoleniowej przez państwo ma charakter stymulujący rozwój wybranych kierunków np. szkolenia w ramach różnego rodzaju ratownictwa.

3. OGÓLNE ZASADY ORGANIZOWANIA I PROWADZENIA SZKOLENIA OBRONNEGO W RP

Sprawność systemu obronnego państwa, jego potencjał i możliwości są pochodną nie tylko jego bazy materialnej i stanowionego prawa. Podstawowym warunkiem jest szeroko rozumiana świadomość obronna społeczeństwa oraz właściwe, merytoryczne i praktyczne przygotowanie kadr odpowiedzialnych w państwie za kierowanie obronnością i realizujących zadania obronne. Zadania te są realizowane w ramach szkolenia obronnego, które stosownie do struktury systemu obronnego, obejmuje dwa podstawowe działy:

- szkolenie sił zbrojnych;
- szkolenie ogniw układu pozamilitarnego.

Postanowienia obowiązujących aktów prawnych nakładają obowiązek organizowania szkolenia obronnego dla:

- kadr kierowniczych i pracowników administracji publicznej;
- formacji obrony cywilnej;
- jednostek przewidzianych do militaryzacji;
- młodzieży szkół ponadpodstawowych;
- ludności w zakresie powszechnej samoobrony;
- członków stowarzyszeń społecznych.

Ogólny nadzór nad organizacją i prowadzeniem szkolenia obronnego sprawuje Sekretarz Komitetu Obrony Kraju.

3.1. Cele, zadania, rodzaje, formy i metody szkolenia obronnego

Szkolenie obronne, jako jeden z podstawowych elementów przygotowań obronnych państwa, ma na celu opanowanie wiedzy i umiejętności obronnych przez kadrę kierowniczą administracji rządowej i samorządowej oraz

ogniwa systemu obronnego państwa, zarówno militarne (siły zbrojne) jak i pozamilitarne.

Do głównych jego zadań m.in. należy:

1) przygotowanie ogniów układu pozamilitarnego do realizacji, uzgodnionych i skoordynowanych z Siłami Zbrojnymi, działań w okresie pokoju oraz zagrożenia bezpieczeństwa państwa i podczas wojny;

2) kształtowanie świadomości obronnej społeczeństwa, w tym wyrabianie przekonania o słuszności podjętych procesów integracyjnych ze strukturami zachodnioeuropejskimi i euroatlantyckimi;

3) pogłębianie wiedzy służącej podwyższaniu gotowości obronnej państwa, w tym gotowości bojowej i mobilizacyjnej jego sił zbrojnych.

Do zasadniczych zadań szkolenia obronnego w układzie pozamilitarnym systemu obronnego państwa należy przygotowanie:

1) organów władzy i administracji publicznej oraz podległej im kadry - do kierowania przygotowaniem obronnym w okresie pokoju i realizacji zadań obronnych w czasie kryzysu, zagrożenia bezpieczeństwa państwa i w innych sytuacjach ekstremalnych, w tym w czasie wojny;

2) formacji obrony cywilnej - do indywidualnego i zespołowego wykonywania zadań w czasie akcji ratunkowych w rejonach porażenia oraz podczas zwalczania klęsk żywiołowych i zagrożeń środowiska, a także usuwania ich skutków;

3) młodzieży szkolnej i pozostałej ludności - do wykonywania podstawowych czynności z zakresu indywidualnej i zbiorowej samoobrony;

4) ludności (członków) zrzeszonej w stowarzyszeniach społecznych - do podjęcia obowiązku służby w obronie cywilnej i służby wojskowej.

Szkolenie obronne, ze względu na jego cele i formy, dzieli się na: podstawowe, uzupełniające i doskonalące.

3.2. Szkolenie obronne kadr kierowniczych i pracowników administracji publicznej

Celem szkolenia obronnego kadr kierowniczych i pracowników administracji publicznej jest:

- 1) kształtowanie świadomości obronnej osób objętych tym szkoleniem;
- 2) doskonalenie znajomości i praktycznych umiejętności realizacji zadań w zakresie obronności;
- 3) nabywanie i doskonalenie umiejętności współdziałania organów i jednostek organizacyjnych administracji z odpowiednimi dowództwami i jednostkami organizacyjnymi sił zbrojnych.

Ze względu na cele i formy, szkolenie to dzieli się na szkolenie uzupełniające i doskonalące.

Szkolenie uzupełniające, ma na celu uzupełnienie wiadomości z zakresu obronności oraz przygotowanie osób zajmujących stanowiska kierownicze do wykonywania zadań związanych z obronnością państwa. Organizują je: Akademia Obrony Narodowej; ministrowie; kierownicy urzędów centralnych; wojewodowie; Krajowa Szkoła Administracji Publicznej i inne szkoły wyższe, których program obejmuje szkolenie obronne.

Szkolenie doskonalące, ma na celu pogłębianie wiedzy teoretycznej osób objętych tym szkoleniem oraz kształtowanie, doskonalenie i utrwalanie praktycznych umiejętności realizacji zadań obronnych. Obejmuje ono gry oraz ćwiczenia obronne i jest organizowane w formie:

- strategicznej gry obronnej (decyzyjnej) prowadzonej przez Prezydenta RP;
- ogólnokrajowej gry (ćwiczenia) strategiczno-obronnej prowadzonej przez Prezydenta RP;
- regionalnych gier i ćwiczeń obronnych prowadzonych przez Prezesa Rady Ministrów;

- ćwiczeń sił zbrojnych prowadzonych przez Szefa Sztabu Generalnego WP, dowódców rodzajów sił zbrojnych, okręgów wojskowych i związków taktycznych;

- resortowych oraz wojewódzkich gier i ćwiczeń obronnych;
- gminnych oraz zakładowych gier i ćwiczeń obronnych.

3.3. Szkolenie formacji obrony cywilnej

Szkolenie formacji obrony cywilnej realizowane jest w ramach systemu szkolenia OC. Celem tego szkolenia jest przygotowanie wszystkich organów administracji państwowej, samorządu terytorialnego, ogniw gospodarczych, organizacji (stowarzyszeń) społecznych oraz ludności do wykonywania ustawowych obowiązków w zakresie obrony cywilnej.

Szkoleniem tym objęte są:

- formacje OC przeznaczone do wykonywania zadań ogólnych;
- formacje OC przeznaczone do wykonywania zadań specjalnych;
- oddziały OC, w których poborowi odbywają zasadniczą służbę wojskową.

Szkolenie stanów osobowych formacji OC ma na celu przygotowanie ich do indywidualnego i zespołowego wykonywania zadań związanych z prowadzeniem akcji ratunkowych w rejonach porażenia oraz w czasie zwalczania klęsk żywiołowych i zagrożeń środowiska, a także usuwania ich skutków. Wyróżnia się w nim: szkolenie podstawowe i szkolenie doskonalące.

3.4. Szkolenie jednostek przewidzianych do militaryzacji

Szkolenie stanów osobowych jednostek przewidzianych do militaryzacji jest jednym z ważniejszych elementów przygotowań organizacyjno-mobilizacyjnych. Wyróżnia się dwa zasadnicze jego rodzaje: szkolenie teoretyczne i szkolenie praktyczne.

Program szkolenia teoretycznego obejmuje zagadnienia merytorycznego działania określonej jednostki oraz wybrane problemy jej organizacyjno-mobilizacyjnego przygotowania do działań.

Szkolenie praktyczne realizuje się w ramach ćwiczeń, których czasokres ustala właściwy minister i wojewoda.

3.5. Przyniesienie obronne młodzieży

W myśl obowiązujących przepisów, obowiązkowi odbywania przyniesienia obronne podlegają uczniowie publicznych i niepublicznych szkół ponadpodstawowych wszystkich typów. Od 1991 r. w szkołach podstawowych przedmiot przyniesienie obronne nie istnieje. W to miejsce, w ramach wybranych przedmiotów (biologii, fizyki, chemii i godzin wychowawczych) realizowane są zagadnienia z zakresu powszechnej samoobrony.

W szkołach ponadpodstawowych, problematyka obronna realizowana jest w ramach obowiązkowego przedmiotu - przyniesienie obronne - w wymiarze jednej godziny lekcyjnej w tygodniu, w I i II klasach (łącznie 76 godzin lekcyjnych w ciągu dwóch lat). Nadzór nad realizacją tego przedmiotu sprawują dyrektorzy szkół i wizytatorzy do spraw obronnych kuratoriów oświaty.

W 1991 r. problematyka obronna została usunięta z programów studiów szkół wyższych podległych Ministrowi Edukacji Narodowej.

3.6. Szkolenie ludności w zakresie powszechnej samoobrony

Celem tego szkolenia jest przygotowanie ludności, w ramach zajęć podstawowych i ćwiczeń praktycznych, do wykonywania zadań samoobrony. Szkoleniem tym kierują właściwi terenowo szefowie obrony cywilnej.

Zajęcia podstawowe prowadzi się w cyklu pięcioletnim według programów opracowanych przez wójtów i burmistrzów (prezydentów miast) na podstawie założeń opracowanych przez Szefa Urzędu Obrony Cywilnej.

3.7. Rola stowarzyszeń oraz mediów powszechnej informacji w systemie edukacji społeczeństwa

Istotnym warunkiem tworzenia skutecznego systemu obronnego państwa jest społeczny consensus w sprawach obronności oraz posiadanie przez armię szerokiego poparcia społecznego. Znaczącą rolę w tej sferze spełniają stowarzyszenia społeczne, głównie zaś związki młodzieży i stowarzyszenia paramilitarne oraz środki masowej informacji (telewizja, radio, prasa).

Jedną z zasadniczych form wspomagania przedsięwzięć proobronnych realizowanych przez stowarzyszenia społeczne, jest zlecenie im do realizacji wybranych zadań państwowych w dziedzinie obrony narodowej.

4. ORGANIZACJA SZKOLENIA OBRONNEGO W RESORCIE (URZĘDZIE CENTRALNYM)

Szkolenie obronne w resorcie (urzędzie centralnym) organizuje się w oparciu o:

- obowiązujące przepisy prawne;
- okresowe wytyczne Sekretarza KOK;
- zadania obronne resortu (urzędu centralnego);
- wnioski z działalności szkoleniowej lat ubiegłych.

Organizatorami szkolenia obronnego są:

- ministrowie;
- przewodniczący komisji i komitetów sprawujących funkcję naczelnego organu administracji państwowej;
- kierownicy centralnych organów administracji rządowej podporządkowani ministrowi lub przez niego nadzorowani;
- kierownicy urzędów centralnych i instytucji państwowych podporządkowanych Prezesowi Rady Ministrów lub przez niego nadzorowani.

W szkoleniu uczestniczą osoby zajmujące stanowiska kierownicze i pracownicy wykonujący zadania w zakresie obronności na szczeblu centralnym oraz w jednostkach organizacyjnych nadzorowanych, podległych i podporządkowanych.

Wyodrębnione wewnętrzne szkolenie obronne kadr resortu (urzędu centralnego) obejmuje:

1) zbiorowe zajęcia obronne prowadzone w formie wykładów, seminariów, dyskusji problemowych, pokazów itp. (w wymiarze 2-3 dni w każdym roku);

2) specjalistyczne ćwiczenia, gry decyzyjne, treningi prowadzone przebiegnie w każdym roku;

3) ćwiczenia kompleksowe prowadzone raz na pięć lat.

Celem tego szkolenia jest:

- przygotowanie kadr do podejmowania decyzji i zarządzania w czasie kryzysu polityczno-militarnego, klęsk żywiołowych, katastrof i awarii;
- przygotowanie kadr do pracy w zespołach eksperckich, opracowujących dane analityczno - decyzyjne dla Rządu w czasie kryzysów, klęsk żywiołowych, katastrof i awarii;
- przygotowanie kadr do współdziałania z siłami zbrojnymi w okresie kryzysów polityczno-militarnych, klęsk żywiołowych, katastrof i awarii;
- przygotowania kadr do podejmowania decyzji dotyczących zabezpieczenia ludności w czasie kryzysów, klęsk żywiołowych, katastrof i awarii.

Zakres i problematyka szkolenia będzie zróżnicowana dla poszczególnych resortów i urzędów centralnych. Wynika to ze specyfiki ich działania.

Oprócz wymienionych form szkolenia kadra kierownicza resortów i urzędów centralnych uczestniczy w Wyższych Kursach Obronnych organizowanych w Akademii Obrony Narodowej (na zasadach ustalonych przez Radę Ministrów) oraz w ćwiczeniach organizowanych przez siły zbrojne.

5. ORGANIZACJA SZKOLENIA OBRONNEGO W WOJEWÓDZTWIE (GMINIE)

Województwo, spełnia kluczową rolę w funkcjonowaniu systemu obronnego państwa. Jego głównym zadaniem jest przygotowanie i utrzymanie na odpowiednim poziomie potencjału obronnego województwa w czasie pokoju oraz sprawne rozwinięcie i skuteczne wykorzystanie tego potencjału w czasie sytuacji kryzysowych.

Aby sprostać temu zadaniu, szkoleniu obronnemu w województwie (gminie) należy nadać odpowiednią rangę.

Szkolenie to organizuje się w oparciu o:

- obowiązujące przepisy prawne;
- okresowe wytyczne Sekretarza Komitetu Obrony Kraju;
- okresowe wytyczne Szefa Urzędu Obrony Cywilnej;
- zadania obronne województwa (gminy);
- wnioski i propozycje dotyczące szkolenia obronnego z lat ubiegłych.

Szkolenie obronne obejmuje:

- kadrę kierowniczą i pracowników aparatu wykonawczego;
- stany osobowe jednostek przewidzianych do militaryzacji;
- stany osobowe formacji obrony cywilnej;
- ludność w zakresie powszechnej samoobrony.

Organizatorem szkolenia obronnego kadr kierowniczych i pracowników aparatu wykonawczego szczebla wojewódzkiego i gminnego jest wojewoda. Stosownie do jego ustaleń szkolenie to organizują również kierownicy jednostek podporządkowanych i nadzorowanych przez wojewodę oraz wójtowie, burmistrzowie i prezydenci miast, a także kierownicy jednostek samorządowych (komunalnych). Szkoleniem objęte są osoby zajmujące stanowiska kierownicze w urzędzie wojewódzkim, w urzędach rejonowych i gminnych oraz w innych wojewódzkich i samorządowych jednostkach organiza-

cyjnych, a także osoby zatrudnione na stanowiskach pracy do spraw obronnych, względnie inne osoby, którym powierzony został dodatkowo obowiązek prowadzenia spraw obronnych w ww. urzędach i jednostkach organizacyjnych.

Wewnętrzne szkolenie obronne organizowane jest w formie:

- zbiorowych zajęć obronnych (zajęć doskonalących);
- treningów, gier i ćwiczeń obronnych,
- wojewódzkich ćwiczeń kompleksowych.

Głównym celem szkolenia obronnego w województwie jest:

a) przygotowanie kadr kierowniczych do:

- podejmowania decyzji i kierowania województwem (miastem, gminą) w czasie kryzysu polityczno - militarnego, klęsk żywiołowych, katastrof i awarii;

- kierowania działaniami układu pozamilitarnego na rzecz sił zbrojnych;

- zabezpieczania ludności w czasie klęsk żywiołowych, katastrof i awarii;

- współdziałania z siłami zbrojnymi w zakresie wykorzystania infrastruktury wojskowej na rzecz układu pozamilitarnego i udziału wojska w akcjach ratowniczych;

b) jednostek zmilitaryzowanych, formacji obrony cywilnej i ludności do działania praktycznego w czasie kryzysów, klęsk żywiołowych, katastrof i awarii.

Szkolenie obronne planuje się w cyklu rocznym, ujmując stosowne przedsięwzięcia szkoleniowe (ćwiczenia, treningi, zajęcia zbiorowe itp.) w planie działalności obronnej województwa (gminy).

Zasady i tryb opracowywania oraz składania sprawozdań ze szkolenia obronnego przez wójtów, burmistrzów i prezydentów miast oraz kierowników wojewódzkich jednostek organizacyjnych, ustalają wojewodowie.

6. FINANSOWANIE, NADZÓR I SPRAWOZDAWCZOŚĆ

Finansowanie szkolenia obronnego

Szkolenie obronne finansowane jest zgodnie z określonymi w ustawie budżetowej zasadami oraz w innych stosownych aktach prawnych (uchwałach KOK i i Rady Ministrów).

Finansowanie gier i ćwiczeń

Gry i ćwiczenia obronne finansowane są z budżetu instytucji lub organizatorów, o których mowa w uchwale Nr 3/97 Komitetu Obrony Kraju z dnia 28 kwietnia 1997 r. w sprawie szkolenia obronnego kadr kierowniczych i pracowników administracji publicznej. Gry i ćwiczenia obronne finansują:

- **Kancelaria Prezydenta RP** - strategiczne gry obronne (decyzyjne);
- **Ministerstwo Obrony Narodowej** - ogólnokrajowe gry i ćwiczenia strategiczno-obronne;
- **Kancelaria Prezesa Rady Ministrów** - regionalne gry i ćwiczenia obronne;
- **ministrowie i wojewodowie** - resortowe oraz wojewódzkie gry i ćwiczenia obronne; gminne oraz zakładowe gry i ćwiczenia obronne;
- **organizatorzy szkolenia** - ćwiczenia sił zbrojnych.

Finansowanie szkolenia uzupełniającego

Szkolenie uzupełniające finansowane jest przez dysponentów budżetu, z tym że Ministerstwo Obrony Narodowej finansuje Wyższe Kursy Obronne w Akademii Obrony Narodowej (zgodnie z uchwałą Nr 72 Rady Ministrów z dnia 4 października 1994 r.), natomiast wszyscy ministrowie i wojewodowie - szkolenie uzupełniające w swoich resortach i województwach ze stosownych środków przewidzianych w ich budżecie.

Nadzór nad szkoleniem obronnym

Ogólny nadzór nad organizacją i prowadzeniem szkolenia obronnego sprawuje Sekretarz Komitetu Obrony Kraju, a ponadto, z tytułu nadzoru służbowego, ministrowie, kierownicy urzędów centralnych i wojewodowie.

Sprawozdawczość ze szkolenia obronnego

W zasadzie nie przewiduje się odrębnej sprawozdawczości ze szkolenia obronnego, choć niektóre przedsięwzięcia (zamierzenia) mogą być brane pod uwagę przy innych typach sprawozdań, np. z wykonania budżetu. W resortach i województwach sprawozdania ze szkolenia obronnego składają kierownicy podległych, nadzorowanych i kontrolowanych jednostek organizacyjnych, według wytycznych szefów resortów (województw).

7. ZAGADNIENIA DO DYSKUSJI

W celu osiągnięcia założonych celów szkoleniowych autorzy uważają za celowe pewne ukierunkowanie dyskusji w czasie zajęć (konwersatoriów) i proponują rozpatrzenie w poszczególnych grupach następujących zagadnień:

1. W grupie - 2 (województwie i wicewojewodowie)

1) miejsce i rola szkolenia obronnego w systemie przygotowań obronnych państwa;

2) rola województwa w systemie obronnym państwa;

3) rola wojewody i Wojewódzkiego Komitetu Obrony w organizacji szkolenia obronnego;

4) cele i zadania szkolenia obronnego w województwie;

5) szkolenie obronne kadr kierowniczych i pracowników aparatu wykonawczego;

6) szkolenie jednostek przewidzianych do militaryzacji;

7) szkolenie ludności w ramach powszechnej samoobrony;

8) wykorzystanie środków masowej informacji do szkolenia obronnego na terenie województwa;

9) planowanie, finansowanie i sprawozdawczość.

2. W grupie - 3 (dyrektorzy generalni urzędów naczelnych, centralnych i wojewódzkich)

1) miejsce i rola szkolenia obronnego w systemie przygotowań obronnych państwa;

2) rola resortu, urzędu centralnego i województwa w systemie obronnym państwa;

3) rola dyrektorów generalnych w organizacji szkolenia obronnego;

4) cele i zadania szkolenia obronnego w resorcie, urzędzie centralnym i województwie;

5) szkolenie obronne kadr kierowniczych i aparatu wykonawczego urzędów naczelnych, centralnych i wojewódzkich;

6) szkolenie kadr kierowniczych jednostek organizacyjnych podporządkowanych, nadzorowanych i kontrolowanych przez resorty, urzędy centralne i województwa;

7) planowanie, finansowanie i sprawozdawczość.

3. W grupie - 4 (dyrektorzy i zastępcy dyrektorów departamentów, wyznaczeni dyrektorzy komórek organizacyjnych ministerstw i urzędów centralnych)

1) miejsce i rola szkolenia obronnego w systemie przygotowań obronnych państwa;

2) rola resortu (urzędu centralnego) w systemie obronnym państwa;

3) cele i zadania szkolenia obronnego resortu (urzędu centralnego);

4) szkolenie kadr kierowniczych i aparatu wykonawczego resortu i urzędu centralnego;

5) szkolenie kadr kierowniczych jednostek organizacyjnych podporządkowanych, nadzorowanych i kontrolowanych przez resorty i urzędy centralne;

6) planowanie, finansowanie i sprawozdawczość.

4. W grupie - 6 (posłowie i senatorowie RP)

1) rola systemu edukacji obronnej społeczeństwa w systemie przygotowań obronnych Państwa;

2) prawne i finansowe aspekty edukacji obronnej społeczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej;

3) systemy edukacji obronnej społeczeństwa innych państw:

- edukacja obronna społeczeństwa w państwach NATO;

- edukacja obronna społeczeństwa w państwach neutralnych;

- edukacja obronna społeczeństwa w państwach Europy Środkowo-Wschodniej;

4) cele, zadania, formy i metody szkolenia:

- kadr kierowniczych i pracowników administracji publicznej;
- formacji obrony cywilnej;
- jednostek przewidzianych do militaryzacji;
- przysposobienia obronnego młodzieży;
- ludności w ramach powszechnej samoobrony;

5) rola stowarzyszeń oraz mediów powszechnej informacji w systemie edukacji społeczeństwa;

6) finansowanie edukacji obronnej.

5. W grupie - 7 (osoby zajmujące kierownicze stanowiska w organach, urzędach i instytucjach państwowych nie wchodzących w skład administracji rządowej)

1) miejsce i rola szkolenia obronnego w systemie przygotowań obronnych państwa;

2) rola organów, urzędów i instytucji państwowych (nie wchodzących w skład administracji rządowej) w systemie obronnym państwa;

3) cele i zadania szkolenia obronnego organów, urzędów i instytucji państwowych nie wchodzących w skład administracji rządowej;

4) szkolenie kadr kierowniczych i aparatu wykonawczego ww. instytucji i urzędów;

5) szkolenie kadr kierowniczych jednostek organizacyjnych podporządkowanych, nadzorowanych i kontrolowanych przez organy, urzędy i instytucje państwowe nie wchodzące w skład administracji rządowej;

6) planowanie, finansowanie i sprawozdawczość.

6. W grupie - 8 (przewodniczący rad oraz prezydenci i burmistrzowie miast)

1) miejsce i rola szkolenia obronnego w systemie przygotowań obronnych państwa;

2) rola gminy (miasta) w systemie obronnym województwa;

- 3) cele i zadania szkolenia obronnego w mieście i gminie;
- 4) szkolenie obronne kadr kierowniczych i aparatu wykonawczego miast i gmin;
- 5) szkolenie formacji obrony cywilnej;
- 6) szkolenie jednostek przewidzianych do militaryzacji;
- 7) szkolenie ludności cywilnej w zakresie powszechnej samoobrony;
- 8) planowanie, finansowanie i sprawozdawczość.

ZAKOŃCZENIE

Wyrażamy przekonanie, że założone cele niniejszych *Tez...* zostały w miarę naszych możliwości osiągnięte. Zaprezentowany materiał zawiera wiele skrótów myślowych i haseł, mających zachęcić do głębokiej refleksji i dyskusji. Aktualnie brak jest pełnego materiału obejmującego teorię systemu edukacji obronnej społeczeństwa RP. Istniejącą lukę można wypełniać studiując pozycje przedstawione w bibliografii. Jako podstawę zalecamy materiał studyjny pt. *Szkolenie obronne w systemie pozamilitarnym*. Jednak za najbardziej wartościowe uważamy opracowania takich autorów jak: Balcerowicz, Koziej, Pawłowski, Marczak, Stępień, Okoń. Bardzo ściśle z problematyką niniejszego opracowaniu wiążą się również prace teoretyczne z zakresu edukacji obronnej pod kryptonimem „BEZPIECZEŃSTWO cz. IV”, „DZETA”. Zleceniodawcą i dysponentem tych opracowań jest Departament Systemu Obronnego MON.

Poglądy i sugestie prezentowane w *Tezach...* traktujemy jako bazę do dalszych rozważań i dyskusji nad problemami związanymi ze szkoleniem obronnym w państwie. Oczekujemy krytycznego i konstruktywnego podejścia do przedstawionej problematyki.

BIBLIOGRAFIA

1. Balcerowicz B., *Wybrane problemy obronności państwa*, (materiał studyjny) AON, Warszawa 1994.
2. *Edukacja dla bezpieczeństwa* (red. R. Stępień) AON 4658/94, Warszawa 1994.
3. Dworecki S., *Od konfliktu do wojny*, Warszawa 1996.
4. Biuletyn Informacyjny Nr 1 (159), Szt.Gen. 1994.
5. Doktryna szkoleniowa Sił Zbrojnych RP - 2010. Szt.Gen. 1954/95.
6. Informator Biura Współpracy ze Stowarzyszeniami z 1995 r., Nr 3 z 1996 r. i 4,5 z 1997 r. DSS MON.
7. Korzecki K., Kabala E, Trusz. J., *Szkolenie obronne w układzie pozmilitarnym MON*, DSO MON, Warszawa 1994.
8. Koziej S., Wołkowicz F., *Podstawowe założenia obronności Rzeczypospolitej Polskiej*, AON, DSO MON, Warszawa 1994.
9. Koziej S., *Teoria sztuki wojennej*, Wyd. Bellona, Warszawa 1993.
10. Kunowski S., *Podstawy współczesnej pedagogiki*, Warszawa 1993.
11. Michalski S., *Koncepcje systemu edukacji w II Rzeczypospolitej*, Warszawa 1988.
12. Molek W., *Kompetencje i zadania naczelných organów państwa w zakresie obronności (w świetle obowiązujących przepisów prawnych)*, AON-DSO MON, Warszawa 1994.
13. *Modelowy System Edukacji Obronnej Społeczeństwa RP* (pod red. R. Stępnia), wyd. AON 1996.
14. Marszałek A., *Bezpieczeństwo narodowe Polski - geopolityczne i geo-ekonomiczne uwarunkowania*, Toruń 1995.
15. Marczak J., Pawłowski J., *O obronie militarnej Polski przełomu XX-XXI wieku*, Bellona, Warszawa 1995.

16. Marszałek A., *Bezpieczeństwo Polski w zmieniającej się Europie. Rozszerzenie NATO*, Warszawa - Toruń 1995.
17. Okoń W., *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Warszawa 1987.
18. *Przysposobienie obronne. Program nauczania dla szkół ponadpodstawowych*, Wydawnictwo szkolne i pedagogiczne, Warszawa 1996.
19. Słaby J., *Zadania i obowiązki organów samorządu terytorialnego, podmiotów gospodarczych i osób fizycznych na rzecz obrony i bezpieczeństwa państwa*, AON, DSO MON, Warszawa 1994.
20. *Słownik podstawowy terminów wojskowych*, Szł.Gen. 815/77.
21. Stępień R., Szulc B., Rudnicki B., *Edukacja dla bezpieczeństwa*, cz. IV, Warszawa 1995.
22. Szulc B., *Edukacja obronna w czasie przemian [w:] Edukacja dorosłych w dobie przemian* (red. E.A. Wesołowska), Toruń 1994.
23. *Raport o stanie bezpieczeństwa państwa - aspekty zewnętrzne*, PISM, Warszawa 1993.
24. *Raport o stanie bezpieczeństwa państwa - aspekty wewnętrzne*, PISM, Warszawa 1995.
25. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 września 1993 r. w sprawie obrony cywilnej (Dz.U. z 1993 r., Nr 93 poz. 429).
26. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 września 1993 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Szefa Obrony Cywilnej, szefów obrony cywilnej województw i gmin oraz zasad i trybu kierowania a także koordynowania przez nich przygotowań i realizacji przedsięwzięć obrony cywilnej (Dz. U. z 1993, Nr 93 poz. 420).
27. Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 1992 r. Nr 4 poz.42 z późniejszymi zmianami).

28. Wytyczne w sprawie organizacji, sposobów i programów szkolenia organów kierowania, pracowników aparatu wykonawczego oraz formacji obrony cywilnej. Sygn.SOCK 165/95.

29. Zarządzenie Szefa Obrony Cywilnej Kraju z dnia 11 maja 1995 r. w sprawie odbywania służby w obronie cywilnej (MP 1995 r. Nr 28 poz.332).

30. Żegnałek K., *Edukacja obronna społeczeństwa*, „Kultura i edukacja” Nr 2 z 1995 r.

Druk AON nr 689/WW